

STORTINGET

Representantforslag 80 S

(2018–2019)

fra stortingsrepresentantene Solfrid Lerbrekk, Arne Nævra, Karin Andersen, Sheida Sangtarash, Freddy André Øvstegård, Torgeir Knag Fylkesnes og Audun Lysbakken

Dokument 8:80 S (2018–2019)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Solfrid Lerbrekk, Arne Nævra, Karin Andersen, Sheida Sangtarash, Freddy André Øvstegård, Torgeir Knag Fylkesnes og Audun Lysbakken om trygghet, verdighet og skikkelig hjelp for folk som trenger arbeidsavklaringspenger

Til Stortinget

Bakgrunn

I løpet av 2018 har regjeringens innstramminger i ordningen med arbeidsavklaringspenger (AAP) fått alvorlige konsekvenser for noen av de som trenger Nav aller mest. Innstrammingene, som ble iverksatt 1. januar 2018, har betydd kortere løp på arbeidsavklaringspenger fra tre til fire år. I tillegg er vilkårene for å få utvidet perioden blitt sterkt innskrenket, og forlengelse kan kun gis i to år.

Forslagsstillerne viser til flere innstramminger i hovedvilkårene i folketrygdloven § 11-5, der blant annet andre hensyn enn sykdom ble nedtonet. Et for strengt sykdomsvilkår kan bidra til å avskjære personer med komplekse og sammensatte behov fra ordningen.

Sikkerhetsnettet i Norge består av flere elementer. Lov om folketrygd ble innført i 1967 og har vært en viktig grunnmur i velferdsstaten som ble bygd opp etter krigen. Formålet med loven er å gi økonomisk trygghet ved å sikre inntekt og kompensere for særlige utgifter ved arbeidsløshet, svangerskap og fødsel, aleneomsorg for barn, sykdom og skade, uførhet, alderdom og dødsfall. Videre skal loven bidra til utjevning av inntekt og levekår over den enkeltes livsløp og mellom grupper av

personer, samt bidra til hjelp til selvhjelp med sikte på at den enkelte skal kunne forsørge seg selv og klare seg best mulig i det daglige.

Ifølge NAV-lovens formålsparagraf skal Arbeids- og velferdsforvaltningen

«møte det enkelte mennesket med respekt, bidra til sosial og økonomisk trygghet og fremme overgang til arbeid og aktiv virksomhet».

Endringer må være i tråd med formålet. Endringene høyresiden har gjennomført, er ikke det. Flere står uten inntektssikring, og det er ikke blitt flere i arbeid.

Mange har havnet i en fortvilet situasjon fordi de har mistet arbeidsavklaringspenger uten å ha være avklart for verken arbeid eller uføretrygd. Dermed står menneskene det er snakk om, uten inntektssikring, og mange må søke om sosialhjelp.

Rundt 600 personer har også fått stans i sin ytelse uten varsel og vedtak fra Nav. For noen har vedtaket om stans først kommet flere måneder etter at utbetalingene har stoppet opp. Systemet sender folk ut i en voldsom personlig krise.

Sosialistisk Venstreparti har hele veien advart mot konsekvensene av kuttene. Innstrammingene har funnet i litt over et år. Reaksjonene har vært kraftige, både fra de som er direkte rammet, og fra de som arbeider i Nav.

Mulighetene for forlengelse av perioden er stramt kraftig inn, og det er lite rom for å utøve skjønnsvurderinger når det gjelder mulighet for forlengelse.

I en artikkel i Dagsavisen 9. februar 2019 forteller Marit S. Isaksen fra Fellesorganisasjonen (FO) følgende:

«Ansatte opplever å stå i en skvis mellom systemet og de fortvilte menneskene. De kan innstille på forlengelse, men så blir de overprøvd av neste nivå i Nav.»

I dag er det Nav Arbeid og ytelser som avgjør om en mottaker kan få forlengelse av sin stønadsperiode etter de strenge kriteriene. Det må åpnes for skjønnsmessige vurderinger av den enkeltes behov i reglene om forlengelse, og det lokale Nav-kontoret må gis myndighet til å fatte vedtak om forlengelse av ytelsen.

Navs egen statistikk viser en kraftig avgang fra arbeidsavklaringspenger med nesten 20 pst. de tre første kvartalene i 2018. Forslagsstillerne viser til Interpellasjon nr. 30 (2018–2019) til arbeids- og sosialministeren om den sterke nedgangen i antall mottakere av arbeidsavklaringspenger det siste året kan skyldes en innstramming internt i Nav av unntaket fra varighetsbestemmelsene. Interne varsler, som Nav avviser kjennskap til, viser imidlertid til en intern innstramming i praksis da rundskriv for § 11-10 Varighet ble endret i juni 2016. Forslagsstillerne mener det er svært alvorlig dersom innstramminger i ordningen har skjedd i Nav også før de faktisk ble vedtatt endret.

I kjølvannet av endringene har det vært mange reaksjoner på innstrammingenes konsekvenser. Leger og advokater har fortalt om hvordan innstrammingene presser folk ut av avklaringsløp uten at de er ferdig avklart for verken arbeid eller uføretrygd. Organisasjonene som representerer personer med nedsatt funksjonsevne, og organisasjonene som organiserer de ansatte i Nav, protesterte mot endringene da disse ble foreslått.

For at flest mulig skal kunne delta i arbeidslivet, må folk gis en reell mulighet til å komme i arbeid. Da må de gis mulighet og tid til, gjennom Nav, å nå den kompetansen arbeidslivet etterspør. For de som står lengst unna arbeidslivet, kan dette ta lengre tid enn de trange tidsrammene som gis nå. Uansett vil det være mer fornuftig å tilby nødvendig kvalifisering i en noe lengre periode framfor å risikere at flere enn nødvendig havner på sosialhjelp og kanskje varig mister kontakten med arbeidslivet.

I et innlegg i Dagsavisen 1. februar 2019 beskriver nestleder i NTL Nav, Torgeir Homme, viktigheten av mulighet til forlengelse av stønadsperioden for de som har behov:

«Med gode unntaksbestemmelser kan vi holde på håpet, og vi kan gi den unge personen en sjanse. Vi kan fortsette å jobbe for å kvalifisere, forbedre sykdomsbildet og ha en plan om fremtidig arbeid. Det er ikke behov for å tilkalle matematisk ekspertise for å velge mellom to ekstra år på AAP etterfulgt av 40 år i arbeidslivet på den ene siden, og to færre år på AAP og 40 år som uføretrygdet på den andre.»

I dag overprøves medisinsk kompetanse, både fastlegenes beskrivelser og spesialisters vurderinger av sykdommer og plager som årsak til funksjonsnedsettelse

og nedsatt arbeidsevne. Forslagsstillerne understreker at dette er en kritikk av styringssignalene fra øverste politiske ledelse og av hvordan styringen av Nav som forvaltningsorgan svikter de vanskeligstilte.

Forslagsstillerne mener ordningen med arbeidsavklaringspenger må endres slik at det gis reell individuell oppfølging og en mulighet til å fullføre nødvendig kompetanseheving for de som har behov for dette. Rammevilkårene de ansatte får, har påvirkning på oppfølgingen. Mange steder har hver veileder så mange å følge opp at de ikke har mulighet til å gi individuell oppfølging tilpasset behovet til den enkelte.

Nye tall viser en kraftig nedgang i antall mottakere av arbeidsavklaringspenger i 2018, en nedgang på 16 700 personer siden utgangen av desember 2017. Tallene viser en økning på 4,5 prosentpoeng for kategorien «annet». Blant disse finner man personer som mottar kommunale ytelser eller sykepenger, samt dem som ikke mottar stønad fra Nav. De fleste i den siste gruppen antas å forsørges av familie eller andre. For å få et korrekt bilde av virkningen av innstrammingene er det nødvendig å bringe på det rene hva som har skjedd med de som nå har falt ut av alle kategoriene i stønadssystemet i både stat og kommune, hvor mange de er, og hvordan de forsørger seg selv.

Noen har behov for en kort periode med arbeidsavklaringspenger og kan bli ferdig avklart i løpet av noen få år. Andre har behov for en lengre periode for å komme i eller tilbake til arbeid. Dette kan skyldes nødvendig behandling før aktive tiltak kan starte, samt behov for avklaring, arbeidstrening og skolering. Det må derfor være den enkeltes behov som skal være avgjørende for hvor lenge arbeidsavklaringspenger ytes.

Forslagsstillerne viser til at innstrammingene går hardest ut over de som trenger mest fra Nav. Kompliserte sykdomsforløp med utredninger og behandling tar tid. Dessuten opplever mange månedsvis med ventetid på tiltak. I dag opplever folk avslag på forlengelse av perioden uten å være avklart for verken arbeid eller uføretrygd. Noen står midt i et opplæringsløp og mister derfor muligheten til å kvalifisere seg videre uten en trygg inntekt.

Sånn har «arbeidslinja» blitt en fattigdomslinje

Skal den såkalte «arbeidslinja» med rette kunne kalles arbeidslinje, må den gi folk reell mulighet til å delta i arbeidslivet, forholde seg til virkeligheten for dem som sliter, og til hvilke kvalifikasjoner og krav som stilles i arbeidslivet. Uten reell mulighet for individuell helhetlig oppfølging med både helsehjelp, kvalifisering og sosialfaglig støtte, blir «arbeidslinja» en ren fattigdomslinje. Mestring og makt over eget liv må være målet for politikken. Da må folk få hjelp til å se egne muligheter og fatte håp. Det må derfor være trygghet for at folk som er syke og har omfattende problemer, får en trygg inntekt.

Forslagsstillerne mener stønadsperioden for arbeidsavklaringspenger må tilbakeføres til fire år, og det må defineres kriterier for reell mulighet for forlengelse for de som har behov for ytelsen ut over fire år. Det er viktig at dette skjer etter en individuell vurdering der både medisinske behov, sosiale behov og kompetansebehov ivaretas.

Det er viktig at lokalkontorene får myndighet til å fatte beslutninger angående både ytelse og oppfølging av arbeidsavklaringspenger.

Hastetiltak

Situasjonen er svært alvorlig for de som nå har falt ut av ordningen med arbeidsavklaringspenger uten å være ferdig avklart. Inntil nødvendige regelendringer er på plass, må regjeringen sørge for at det iverksettes konkrete tiltak for de som nå står uten inntektssikring. Det må også umiddelbart iverksettes strakstiltak for mottakere som er i sluttfasen av sin AAP-periode og vil falle ut av ordningen i løpet av 2019. Det lokale Nav-kontor må få mulighet til å forlenge perioden til den enkelte er ferdig avklart.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen legge fram forslag til lovendring der stønadsperioden for arbeidsavklaringspenger settes til inntil fire år, og der det defineres kriterier for reell mulighet for forlengelse for de som har behov for ytelsen ut over fire år. Endringsforsla-

get må gi rom for skjønnsmessige vurderinger av den enkeltes behov for forlengelse av stønadsperioden. Forlengelse skal blant annet kunne innvilges når mottakeren ikke er ferdig avklart, eller Nav og offentlig helsevesen ikke har oppfylt sine forpliktelser.

2. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til konkrete fattigdomsforebyggende strakstiltak som kan settes inn for de som nå opplever inntektsbortfall på grunn av innstrammingene i AAP.
3. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til strakstiltak for mottakere som vil falle ut av AAP-ordningen i løpet av 2019, og gi lokale Nav-kontor mulighet til forlengelse dersom mottakeren ikke er ferdig avklart.
4. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å innføre en aktivitetsrett for personer som har behov for tiltak og oppfølging fra Nav. Retten skal sikre at den enkelte blir fulgt opp regelmessig med tiltak som er individuelt vurdert for den enkelte. Navs plikt til oppfølging må styrkes.
5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fjerne den innførte karenstiden i AAP-ordningen og reversering av innstrammingene i folketrygdloven § 11-5, der andre hensyn enn sykdom ble tonet ned.
6. Stortinget ber regjeringen raskt gjennomgå konsekvensene av innstrammingene i arbeidsavklaringspenger og komme tilbake til Stortinget med en helhetlig redegjørelse om dette. Gjennomgangen skal blant annet gi svar på hvor mange som på grunn av omleggingen er skjøvet over på sosialhjelp eller har falt utenfor systemet uten kommunal eller statlig inntektssikring.

14. februar 2019

Solfrid Lerbrekk

Arne Nævra

Karin Andersen

Sheida Sangtarash

Freddy André Øvstegård

Torgeir Knag Fylkesnes

Audun Lysbakken

